En nu dan aan het werk voor onze

KALENDER-PRIJSVRAAG.

De volgende prijzen zijn beschikbaar:

Voor foto's en tekeningen:

Eerste prijs een boek, instrument of iets dergelijks ter waarde van *f* **20,—**

Tweede prijs idem, idem ter waarde van *f* **10,—**

Derde prijs idem, idem ter waarde van *f* **5,—**

Voor typografische ontwerpen:

Eerste prijs als boven ter waarde van *f* **10,—**

Tweede prijs als boven ter waarde van *f* **5,—**

Alle **niet-bekroonde** foto's en tekeningen worden bij plaatsing op de kalender gehonoreerd met *f* **5,—** en een **gratis kalender.**

Formaat van de kalender ongeveer 20 x 30 cm. Foto's moeten worden afgedrukt op hoogglanzend wit papier; minimum-formaat 13 x 18 cm.

De **jury** bestaat uit de heren **Hesper** (Rotterdam), **Krug** (Den Haag) en **Hana** (Haarlem, red. Natura).

Inzendingen onder motto (dus achterop foto's, tekeningen en ontwerpen geen naam van de maker) en voorzien van een **naambriefje in gesloten couvert** aan de redactie van Natura.

De inzending wordt gesloten op 1 Mei 1948.

Laat het inzendingen regenen, maar bedenk, dat kwaliteit het altijd wint van kwantiteit. Veel succes!

KEES HANA.

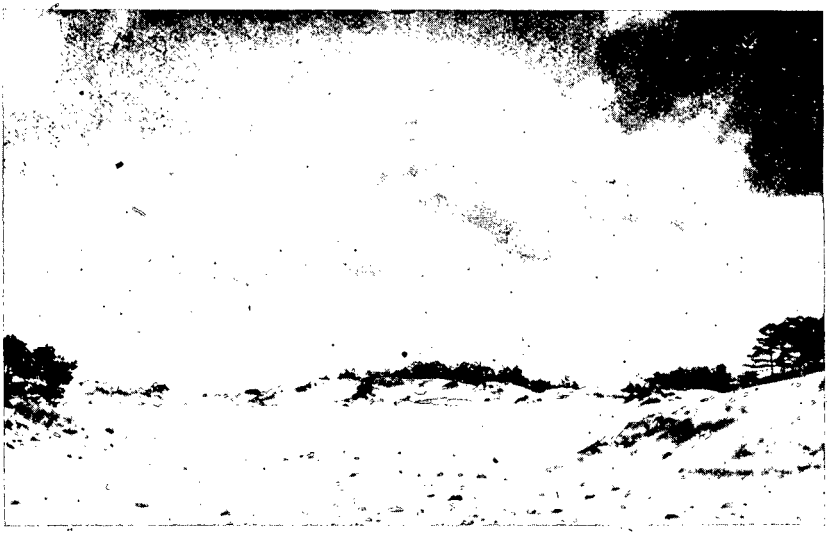
Uit de oude landschappen

door H. J. BELLEN, Assen

met tekeningen v. d. schrijver.

Om in de natuur de kleine, scherpe vuurstenen voorwerpen te vinden als hier afgebeeld, moet men in de heidevelden zijn. Niet op de hogere, vlakke delen, maar waar de bodem afhelt naar venen, plassen en waterlopen — of waar die vroeger waren. Want heiden, venen en plassen zijn langzamerhand zeldzaam geworden in onze landschappen. Vergelijkt men een chromo-topografische kaart van enige tientallen jaren geleden met een van de laatste tijd, dan zijn de lila-rose partijen die heidevelden aanduiden en die op de oude kaarten als van Drente, de Veluwe, Brabant, vaak de grootste ruimten innamen, vervangen door grote witte vlakken: bouwland.

In bouwlanden zijn dergelijke gladde stukjes steen gauw verdwenen; bij elke grondbewerking, vooral in droge tijden, komen zij dieper te liggen en geraken ten slotte in de onderste delen van de diepste ploegvoren; maar zelden kan men dan ook deze „artefakten" (tot werktuigen gevormde steentjes) in dergelijke lage bouwlanden oprapen.

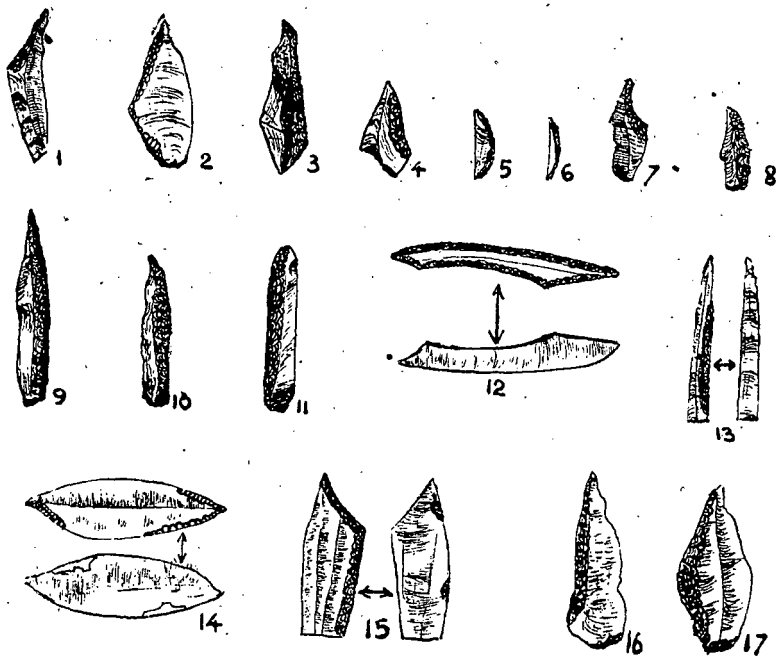

Hulshorster Zand. Foto Kees Hana.

Vaker kan men ze nog aantreffen in zandverstuivingen. Men moet bedenken dat zandverstuivingen lage delen zijn van de hogere gronden, al zouden de soms van verre zichtbare zandtoppen het tegendeel doen denken ; men kan zich hiervan overtuigen door het gemiddelde niveau van het stuifzand te vergelijken met dat der omgeving. Ook kan men het opmaken uit de vroegere met planten begroeide oppervlakken (vegetatie-oppervlakken) die men thans nog als donkere banden kan aantreffen onder de opgestoven zandduinen ; deze waarneming kan bovendien leren dat het vroegere, postglaciale oppervlak van dit terrein, eens een aaneengesloten plantendek droeg en dat de hoogteverschillen er soms aanmerkelijk waren ; zó zelfs, dat op sommige plekken in deze stuifzanden nu nog turf gestoken wordt. We moeten ons het oorspronkelijk landschap van zo'n tegenwoordig stuifzand voorstellen als een lager gebied met veel plassen, gescheiden door kleine of grote begroeide, zandige vlakten en hoogteruggetjes. Het ontstaan van deze laagten op de diluviale afzettingen kan men glaciaal, het gedeeltelijk vullen er van met fijne zanden, postglaciaal verklaren.

Hoe deze eens welig begroeide, waterrijke landschapsdelen tot de stuifzanden van heden konden worden, beschreef ik in het T.K.N.A.G. DL XLVIII, Aflev. 4, 1931.

Deze fijnzandige terreinen in de onmiddellijke nabijheid van vis- en wildrijke wateren zijn zeker ideale woonplekken geweest voor de vroege bevolking die in de lange postglaciale tijden zich uitbreidde langs de kusten, rivieren, meren en plassen van West-Europa; voor de mens van het Mesolithicum (de Middensteentijd). Hij leefde voornamelijk van de eetbare dingen die waterrijke streken konden opleveren, was vermoedelijk klein van lichaamsbouw en had voor het verkrijgen van zijn nooddruft deze soms zeer kleine, maar steeds uiterst fijn bewerkte vuurstenen instrumentjes

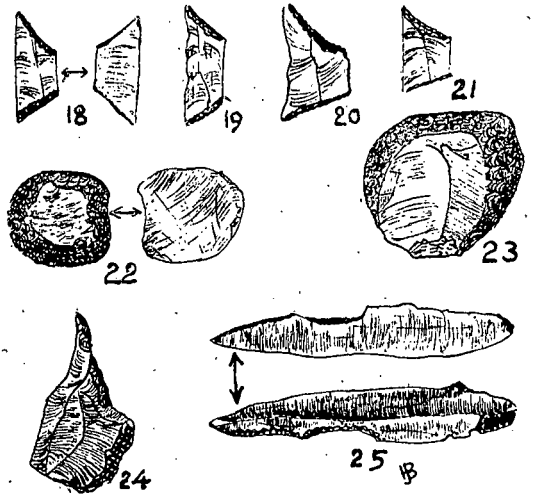

Nrs. 1—8 en 25 zijn **spitsen** omdat de scherpe punt meestal onbewerkt is. Nrs. 1—4 van Klatering (gem. Beilen), ook Nr. 7. Nrs. 5 en 6 Harskampse Zand; 8 van Emelang (Beilen), 25 van Lom (gem. Arcen en Velden).
Nrs. 9—13 **priemen** omdat ze, tot 'n staafje geretoucheerd, stevige druk kunnen doorstaan. Nrs. 9, 10, 13 v. Wijster (Beilen), 11 v. Emelang, 12 v. Klatering.
Nrs. 14—17 **messen** omdat één of beide flanken van de kling om hun scherpte zijn behouden. Nrs. 14 en 15 v. Wijster, 16 en 17 v. Klatering.
Nrs. 18—21 **„transversale" klingen** omdat ze door retouchering dwars uit de oorspronkelijke kling zijn genomen. Nr. 18 v. Anderen (gem. Rolde), 19 v. Huller Zand (gem. Beilen), 20 v. Wijster, 21. v. Wekeromse Zand (gem. Ede).
Nrs. 22 en 23 **krabbers** omdat met de fors geretoucheerde rand krachtig geschaafd, gezaagd, gekrabd kan worden.

nodig; wat hij van ander materiaal gebruikte, is — met uitzondering van verkoolde en verveende voorwerpen — vergaan.

Als vindplaatsen van dit kleine vuursteengoed kan ik noemen de fijnzandige hoogteruggen — meest met O-W lengterichting — in de Gelderse Vallei, als Bennekom-Nergena en verder W van Bruksvoort; Hoekelum-Maanderdijk en Maanderdijkje; Lunteren-De Fliert-Renswoude. Zandige hellingen tussen hoger heideterrein en lage weilanden in Noord-Limburg en langs de randen van de Peel. Kleine stuifzanden nabij moerassige plekken in de hogere heidevelden van Anderen-Eekst in Drente en grotere als Harskampse Zand, Otterlose, Hulshorster Zand op de Veluwe; Mantinger, Balinger Zand in Drente. Zodra echter het toenmalige bodemoppervlak en de toenmalige waterspiegel meer dan ± 1 m in hoogte gaan verschillen is elke vondst van deze mesolithische voorwerpen uitgesloten.

In dergelijke terreinen vond ook de bezitter van de meeste der hier afgebeelde stukken, H. A. Rienks te Smalbroek, Beilen, zijn

rijke vuurstenencollectie die ook heel veel paleolithische en neolithische exemplaren omvat, alles afkomstig uit Midden-Drente.
Een indruk van 'n postglaciaal waterlandschap zoals men zich dat zou kunnen denken in mesolithische bewoningstijd - tevens is deze plek 'n bijzonder stuk natuurschoon - geeft de Veluwse plas Gerrits Fles (vergelijk de in Brabant veel voorkomende benaming vlaas, flaas; en die in Drente vleis) aan de Noordrand van het Harskampse Zand.

Een Wintervermaak

door ERIK ABMA.

Het is geen smakelijk oord, waarheen ik u meetroon, maar ik vertrouw dat u zich zult vermannen en met mij van harte genieten. U hebt er recht op. Zet u niet getrouwelijk tweemaal in de week de vuilnisemmer aan de stoeprand? U denkt er zo niet bij, maar wat u versmaadde, wordt op de stortplaats met gejuich ontvangen. Als goudgravers op een juist ontdekte ader, zo stort zich zwart en blank gevogelte op hetgeen de vuilniswagen heeft uitgebraakt. En wij — wij overwinnen dus onze aanvankelijke walging, worden meegesleept in zoveel vreugde en geboeid door al die beweging, en zo beloond voor ons donateurschap.

Aan vermakelijke tonelen komt geen eind. Roeken, bonte kraaien, kauwtjes, kok-, storm-, zilver- en mantelmeeuwen, spreeuwen, geelgorzen, ringmussen, misschien ook putters en kuifleeuweriken, waggelen, huppelen, trippelen, draven, siokken, balanceren, fladderen en hinken rond, hier sjorrend, daar hakkend, daar schreeuwend, gillend en krijsend, ginds aanvallend of verdedigend.

Een genot is het, zo'n glanzende roek voort te zien stuntelen. Zijn staart wiegt heen en weer, zijn buikveren hangen nonchalant omlaag. Vervolgt een collega hem te voet, dan tracht hij met hotsende sprongen te ontkomen; dat kwetst zijn zelfgevoel blijkbaar minder dan de vlucht per vleugel.

Hoe diep voelen we ook met de zilvermeeuw mee, die zo graag even dat vieze velletje dat zijn broeder buitmaakte zou vasthouden. Hij staat er zo zielig bij te hunkeren. En telkens waagt hij een stapje naderbij, maar even vaak deinst hij terug als de bedreigde eigenaar hem zijn kijk op de zaak onder het oog brengt.

Ook de spreeuwen kennen de mijn-en-dijn-problemen, en van tijd tot tijd zien we er twee kwetterend steil omhoog vliegen, borst